

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Тернопільської Валентини Іванівни
на дисертацію Чжан Сяосін «Виховання етнічної толерантності
студентів засобами діяльності музичного клубу»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання**

Дослідження проблеми виховання етнічної толерантності студентів, незважаючи на тривалу історію її вивчення, не тільки не втрачає своєї актуальності, а й набуває нової значущості на сучасному етапі розвитку педагогічної науки. У дисертаційній роботі Чжан Сяосін проблема виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу піднімається з рівня її традиційного вивчення на рівень єдності традиційних та інноваційних форм і методів виховання етнічної толерантності студентської молоді, які б забезпечили формування та розвиток духовних надбань як домінантних і вирішальних для розвитку ціннісної системи молодшої людини.

Проблематика дисертаційного дослідження має високу значущість також і для педагогічної практики, оскільки на сучасному етапі розвитку системи освіти суспільство очікує від педагогічної науки дієвої допомоги у забезпеченні процесу виховання людини демократичного світогляду й культури, яка поважає права і свободи особистості, традиції народів, культур світу, національний, релігійний вибір особистості, будує толерантні міжособистісні взаємини.

Свідченням актуальності дисертаційної роботи є й те, що проведене дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і є складовою комплексної проблеми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Мету своєї роботи автор вбачає в здійсненні теоретичного обґрунтування та розробці змістовно-технологічного забезпечення процесу виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу.

У світлі сказаного, проблема, яку взялася науково вирішувати дисертантка, вбачається гострою та актуальною, необхідною й доцільною.

Грунтовний аналіз наукової літератури, глибоке усвідомлення проблеми дослідження дозволили здобувачу коректно визначити науковий апарат дослідження, зокрема, сформулювати його мету й завдання, що й уможливило оптимальне визначення загальної стратегії наукового пошуку.

Достовірність і надійність наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу методів дослідження. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним й фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, відповідній до програми дослідження.

Найбільш суттєвими результатами дослідження, що містять наукову новизну вважаємо такі: обґрунтування, визначення й введення до наукового обігу поняття «виховання етнічної толерантності студентів»; визначення критеріїв, показників й рівнів вихованості етнічної толерантності студентів; обґрунтування та розробка змістовно-технологічного забезпечення досліджуваного процесу.

До переваг дисертаційної роботи Чжан Сяосін можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в розробці та впровадженні в практику соціально-виховної роботи закладів вищої освіти якісно нового змістового та технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу.

Вагомим практичним доробком дисертантки є розробка та апробація методичних рекомендацій «Змістовно-технологічне забезпечення процесу виховання етнічної толерантності студентів».

Дисертація побудована на належній джерельній базі. Автором проаналізовано 265 наукових джерел, в яких досліджувана проблема розглядається під кутом зору філософії, культурології, психології, педагогіки, що створило передумови для системного міждисциплінарного висвітлення теми.

Структура дисертаційної роботи є виваженою та логічною: від розгляду теоретико-методологічних засад до обґрунтування та розробки змістовно-технологічного забезпечення виховання толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу та її експериментальної перевірки.

У процесі обґрунтування провідного феномену дослідження «етнічна толерантність», автор порушує більш загальні його аспекти, пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу у закладах вищої освіти та більш конкретні, а саме здійснює дефініційний аналіз понять «толерантність», «терпіння», «етнічна толерантність», «музичний клуб».

Переконливою є психолого-педагогічна складова першого розділу дисертації, що містить аналіз фундаментальних праць Л. Виготського, Р. Вайноли, О. Вербицького, В. Горбунової, А. Капської, О. Карпенко, П. Кендзьора, Ю. Михальчук, Г. Солдатової та ін. щодо готовності особистості терпимо сприймати ті чи інші явища національного життя і міжетнічних стосунків; об'єктивного ставлення до будь-якої людини незалежно від її національної та расової приналежності й індивідуальних особливостей, студій китайських дослідників, зокрема, Сун Веймина щодо етнічної толерантності як виду соціально-етнічної поведінки, пошуку співпадання інтересів суб'єктів етнічної взаємодії.

Варто відзначити, що ґрунтовним підсумком цього аналітичного опрацювання стали умовиводи автора щодо основних напрямів на яких будується подальша стратегія дослідження. Зокрема, в основі етнічної толерантності покладено принципи взаєморозуміння, солідарності та терпіння; готовність до співпраці, партнерства, культурного взаємообміну, повага до особистості представників інших етносів. Виховання етнічної

толерантності розглядається як процес попередження та подолання проявів нетолерантності у ставленні до представників інших націй чи народів, формування готовності особистості до контакту та подальшої взаємодії з людьми іншої національності, етнічної, релігійної належності.

Автором означено основні фактори виховання етнічної толерантності студентів у соціально-виховному середовищі закладу вищої освіти, а саме: фасилітаційний характер соціально-виховного середовища; конструктивність соціокультурного оточення; відповідність змісту виховного процесу новітнім культурним, духовним запитам сучасного студентства; гуманізація та соціокультурна спрямованість виховного процесу.

Вважаємо, що автор цілком слушно зупиняється на визначенні основних чинників виховання етнічної толерантності студентів у соціально-виховній роботі закладу вищої освіти: урахування специфіки студентського віку у формуванні етнічної толерантності; формування готовності студентів до особистісної взаємодії з представниками інших етносів та засадах толерантності; залучення студентів до соціально-виховної діяльності, яка передбачає спільну творчу співпрацю з різними суб'єктами взаємодії; використання музики як засобу емоційного впливу на виховання етнічної толерантності студентів.

Представлена у роботі стратегія виховання етнічної толерантності студентів реалізується через організацію діяльності музичного клубу, що передбачає: можливість добровільної участі, виявлення та свободи; демократичність роботи студентського музичного клубу, що виключає дискримінацію за будь-якими ознаками, гарантує обмеження зовнішніх впливів; відсутність жорсткої регламентації у виборі музичних та виховних форм; груповий характер творчої музичної взаємодії; широкий вибір форм роботи студентського музичного клубу; спрямованість форм роботи студентського музичного клубу на саморозкриття та самовдосконалення кожного учасника; застосування музики як пріоритетного засобу виховного впливу.

Загалом, можна погодитися з розробленим автором критеріальним інструментарієм щодо визначення рівнів вихованості етнічної толерантності студентів, що містить показники-індикатори: когнітивний (наявність знань про сукупність та складові етнічної толерантності; усвідомлення значущості етнічної толерантності; знання про культуру, традиції інших країн); емоційно-мотиваційний (бажання спілкуватися з представниками інших етнічних груп; прагнення допомагати налагодженню толерантних стосунків між представниками інших етнічних груп); поведінковий (здатність до діалогу з представниками інших етнічних груп; наявність позитивного досвіду поліетнічної взаємодії; готовність протидіяти етнічним упередженням та стереотипам).

Важливим доробком дисертантки є обґрунтування складових змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентської молоді. Змістовно-технологічне забезпечення розкрито як сукупність змістовного наповнення процесу виховання етнічної толерантності (змістові напрями та їх складові) та його технологічного упровадження (відповідний методичний інструментарій: форми, методи, засоби та прийоми виховної роботи), що забезпечують оптимізацію процесу виховання означеного феномену.

В експериментальній частині роботи автором представлено генеральну сукупність вибірки та її розподіл, розкрито загальну програму та логіку дослідження.

Слід зауважити, що діагностичний інструментарій дисертаційної роботи представлений як стандартизованими методиками («Індекс толерантності» Г. Солдатової, О. Кравцова, О. Хухлаєва, Л. Шейгерова; опитувальник для вимірювання толерантності В. Магун, М. Магури, М. Жамкочьян; методика діагностики комунікативної толерантності В. Бойко та ін.), так й авторськими методиками.

Безперечним позитивом поданої дисертації є впровадження в діяльність музичного клубу таких форм виховної роботи, як-от: лекторії,

бесіди, музичні вечори, музичні вітальні, конкурси, джем-сейшні, тренінгові заняття, дискусії. Під час презентації студентами музичних проєктів застосовувався метод створення художнього контексту та інформаційно-пошуковий метод, методи аранжування та ін.

Кількісна і якісна інтерпретація результатів експериментально-дослідного навчання дозволила автору підтвердити ефективність розробленого змістовно-технологічного забезпечення виховання етнічної толерантності студентів.

Загалом, опис експериментальної складової дослідження, логіка подання його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності відповідають меті й завданням дослідження.

Відзначимо, що загальні висновки, переконливість яких засвідчує самостійність та достатню наукову підготовленість здобувача, відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Загальний список літературних джерел (265 позицій), а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням сучасних вимог.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації, які повно представлені у авторефераті.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 11 наукових та науково-методичних працях. З них: 1 методичні рекомендації, 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України (з них 1 зарубіжна), 1 стаття у збірнику наукових праць (у співавторстві), 4 тези доповідей.

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Чжан Сяосін., висловимо деякі зауваження й побажання.

1. У підрозділі 1.1. представленої дисертації подано місткий матеріал щодо витоків етнічної толерантності (філософія, етнополітологія, соціологія, психологія, педагогіка), але виникає питання щодо його узгодженості із заявленою назвою підрозділу 1.1 «Виховання етнічної толерантності особистості як педагогічна проблема».

2. Аналізуючи праці вчених щодо досліджуваної проблеми, автору дисертації варто було б більше зацентувати увагу на тих дослідженнях, які безпосередньо, а не опосередковано стосуються виховання етнічної толерантності школярів та студентів (С. Бобінова, В. Бойченко, В. Борисов, О. Волошина, А. Ширванян та ін.).

3. Робота набула б більшої досконалості, якби дисертантка ширше й ґрунтовніше представила сучасний зарубіжний досвід щодо виховання етнічної толерантності студентської молоді й динаміку змін цього процесу у глобалізованому світі, окреслив можливості імплементації такого досвіду у сьогодення.

4. У дисертації бажано було б більше уваги приділити обґрунтуванню вибірки респондентів для участі в експерименті та вибору експериментальної бази дослідження.

5. У роботі не знайшов відображення аналіз кращого педагогічного досвіду роботи керівників музичних клубів з виховання етнічної толерантності студентів.

6. Текст дисертації не позбавлений стилістичних та орфографічних огріхів.

Проте зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертація «Виховання етнічної толерантності студентів засобами діяльності музичного клубу», є самостійною і завершеною роботою, яка за рівнями наукової новизни і практичного значення відповідає чинним вимогам п.п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2013 р. № 567; оформлення роботи є відповідним положенням Наказу № 40 від 12 січня 2017 року Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за

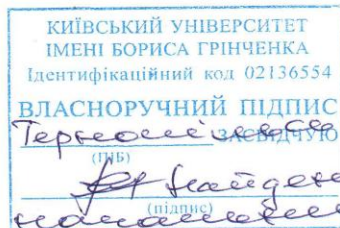
№ 155/30023. Отже, автор поданої до захисту дисертації – Чжан Сяосін – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії
та історії педагогіки
Київського університету
імені Бориса Грінченка

В.І. Тернопільська

В.І. Тернопільська